

MUHORAY ÁRPÁD – PAPP ANTAL

A vörösiszap-katasztrófa elleni védekezés, a helyreállítás, újjáépítés tapasztalatai II.*

Az önkormányzatnál a katasztrófa- és polgári védelmi ismeretekkel felvértezettek száma korlátozott, illetve a devecseri polgármesteri hivatalban a polgármesteren és az alpolgármesteren kívül szinte valamennyi dolgozó nő. Már a védekezés szervezésének kezdeti időszakában is szükség volt olyan munkatárs alkalmazására, aki ismeri az önkormányzat felépítését, munkáját, képes anyagbeszerzést, anyagkiadást, raktározást is végezni, és kapcsolatot tart az önkormányzathoz települő katasztrófavédelmi törzs munkatársaival, egyúttal pedig segítséget nyújt az elhelyezési feltételek kialakításakor.

Mindezek szükségessé tették egy önkormányzati összekötő alkalmazását. Díjazása, akárcsak az önkormányzati kárrendezési újjáépítési csoport tagjaié, a katasztrófavédelmi célélőirányzathól történt. E feladatkör körvonalazta a katasztrófavédelmi törvény módosítása során létrehozandó *közbiztonsági referens teendőit* is.

Az *összekötő* munkája során

- részt vett az ingóságai kárenyhítési jelentések összeállításában, a munkaokmányok kezelésében, a lakosság tájékoztatásában;
- az újjáépítési kormányzati koordinációs központ (újjáépítési katasztrófavédelmi törzs) logisztikai munkacsoportjával együttműködött az újjáépítési kormányzati koordinációs központ (újjáépítési katasztrófavédelmi törzs) működéséhez szükséges anyagi, technikai és egyéb feladatok megoldásában, a mentesítési feladatokban részt vevő gazdálkodó szervezetek, önkéntes segítők védő- és munkaeszközzel való felszerelésében, valamint étellemezesi ellátásukban;
- segítette az újjáépítési kormányzati koordinációs központ (újjáépítési katasztrófavédelmi törzs) és Devecser város vezetése közötti folyamatos kapcsolattartást;
- közreműködött a város lakosságát érintő problémák kezelésében;
- kapcsolatot tartott a Civil Humanitárius Koordinációs Központtal, illetve a karitatív szervezetekkel;

* A tanulmány első része a Belügyi Szemle februári számában jelent meg.

- adatokkal, információkkal támogatta az önkormányzati kárrendezési újjáépítési csoport munkavégzését;
- közreműködött a lakossági és vállalkozói kárigények összegyűjtésében, a kárigények összesítő adatainak elkészítésében, az adatbázisok napi aktualizálásában;
- részt vett a kárenyhítés és az újjáépítés megtartott rendezvényein, az önkormányzati képviselő-testület, illetve a szociális és egészségügyi bizottság ülésein;
- naponta összegző jelentést készített az újjáépítési kormányzati koordinációs központ és az újjáépítési katasztrófavédelmi törzs parancsnoka részére.

Az építést, bontást, mentesítést végző cégekkel, a Mal-felügyelővel való együttműködés tapasztalatai

Az építési munkálatokat a devecseri (87) és a kolontári (21) lakóparkban, valamint a Somlóvásárhelyen (1) felépülő házak esetében *fővállalkozóként* a *VeszprémBer Zrt.* végezte, a *Csiky Kkt.* mint *főellenőr* közvetlen építőipari felügyeletével. Kolontáron egy, Devecseren pedig a kialakított építési blokkok szerint hét ember látott el építésvezetői tevékenységet. Somlóvásárhelyen nem jelöltek ki építésvezetőt. A napi munkavégzést az újjáépítési kormányzati koordinációs központ műveletirányító munkacsoportja mindkét lakóparkban több esetben is ellenőrizte. Az építésvezetők az elvégzett fő munkafázisokról, a munkavégzés humán és technikai létszámairól, a különböző arányú készülségekről a napi munkavégzés befejezése után írásban pontos adatokat szolgáltatottak. A munkálatokat irányító munkavezetők készségesen álltak az újjáépítési kormányzati koordinációs központ, majd az újjáépítési katasztrófavédelmi törzs rendelkezésére, vitás kérdések nem voltak, az építési munkálatok alatt baleset nem történt. A lakóparképítési májusi szakaszában naponta átlagosan több mint kilencszáz ember és kétszáz technikai eszköz volt munkában. A Veszprém Megyei Kormányhivatal munkavédelmi felügyelete többször végzett ellenőrzést az építkezéseken, intézkedett a hiányosságok (általában védőeszközök használatának elmulasztása) pótlására, a munkavédelmi szabályok fokozott betartatására.

A *bontásokat* Devecser kétszázhetven, Somlóvásárhely három bontásra ítélt ingatlanja esetében a *VeszprémBer Zrt.*, Kolontár harmincnégy háza esetén pedig a *GeoVol Kft.* végezte.

A munkák idején a fővállalkozók néhány esetben alvállalkozót váltottak, de ez nem akadályozta az elvégzendő munka megtervezését, ütemezését.

A VeszprémBer Zrt. az *építési munkálatok* tekintetében kijelölt egy megbízottat, aki az újjáépítési kormányzati koordinációs központtal tartja a kapcsolatot. Az összekötő a nap 24 órájában elérhető volt, az esetleg felmerülő problémákat gyorsan, kompromisszumkészten kezelte, bármilyen ügyben hathatós segítséget nyújtott. Rendszeresen személyesen vett részt a különböző egyeztetéseken, értekezleteken, naponta többször felkereste a műveletirányító munkacsoportot. Személye nélkülözhetetlennek bizonyult az építési és bontási munkálatok folyamatos és rendkívüliesemény-mentes, sikeres végrehajtásához.

Összességében az összekötők és az építésvezetők segítették a heti kooperációs értekezletek döntéseinek és az építési és bontási ütemtervekben rögzített időbeni megvalósítását az újjáépítési kormányzati koordinációs központ részéről történő teljesítményszámolást, a soron kívül kapott feladatok (például belügyminiszteri látogatás előtti lakópark-takarítás és -szemle) megvalósítását.

A *külterületi kármentesítéseket* a *Mecsekérc Zrt.* végezte fővállalkozóként. Szerződését a Vidékfejlesztési Minisztériummal kötötte. A Mecsekércnek és az újjáépítési kormányzati koordinációs központnak szintén volt összekötője, ő is mindennap részt vett a műveletirányító munkacsoport vezetőjének eligazításán, tájékoztatott a napi várható kármentesítési feladatokról. A munkanap végén elektronikus formában összefoglaló napi jelentést terjesztett fel az újjáépítési kormányzati koordinációs központhoz a kiszállított mennyiségekről. A kármentesítés alatt a napi feladatellátás során keletkező egyéb problémák kezelésére rendelkezésre állt (például soron kívüli szállításiútvonal-portalanítás megoldása locsolással, vagy az emlékpark terprendezése). A Mecsekérc Zrt. feladat-végrehajtása jól szervezett volt, munkájukban fennakadás nem volt.

A szennyezett anyag tározókba beszállítása alapvetően folyamatosan történt, leállásokat csak az esős időjárás okozott a csúszóssá váló feljárók miatt. A fogadó tározóknál a Mal Zrt. állandóan diszpécser, forgalomszabályozókat alkalmazott, akik figyelemmel kísérték és irányították a szállító gépjárművek üritését, a depók kialakítását, a fordulók számolását, ellenőrzését, a menetlevek láttamozását.

A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala a szennyezőanyag-kiszállításban érintett vállalkozók tehergépjárművei részére útdíjhasználat-mentességet nyújtott a veszélyhelyzet idejére, ez segítette a költségtakarékosabb feladat-végrehajtást.

A *Mal Zrt.* állami felügyelet alá helyezése, a kormánybiztos és a Mal-felügyelő kinevezése az ismételt, hasonló tragédiák megakadályozását, de a térség érintett családjainak megélhetését adó termelés újraindítását is szolgálta. Az állami felügyelet idején az egységes környezethasználati engedély megszerzésével a gyár vállalta a biztonságos száraz technológiára való áttállást és a környezetvédelmi feladatok teljesítését.

A *Mal munkáját irányító felügyelővel* az újjáépítési kormányzati koordinációs központ mindenkor parancsnoka közvetlen kapcsolatot tartott. A jelentkező közös feladatok megoldásában a felügyelőbizottság és az újjáépítési kormányzati koordinációs központ hatékonyan együttműködött. A felügyelőbizottság titkárságával a kapcsolat jórészt elektronikus úton zajlott. A napi jelentések megküldésével folyamatos tájékoztatást kaptak az elvégzett feladatokról, a veszélyhelyzeti felderítő csoport által megküldött táblázatokból pedig a meghatározott mérési pontok aktuális pH-értékeiről.

A Mal csütörtökönként tartott kooperációs értekezletén az újjáépítési kormányzati koordinációs központot a műveletirányító munkacsoport vezetője képviselte. Állandó napirendi pont volt a beszállítások és azok biztonsága. Szükség volt ezekre az egyeztető értekezletekre, mert a felmerülő nehézségeket helyben tisztázták, segítve a beszállítás és befogadás folytonosságát. A felügyelőbizottságba delegált rendőrségi összekötővel és a katasztrófavédelmi összekötőkkel is folyamatos volt az együttműködés.

A mentés, mentesítés, helyreállítás, újjáépítés időszakában a *kormánybiztos titkárságával* és titkárságvezetőjével az újjáépítési felügyelő, majd az újjáépítési kormányzati koordinációs központ és az újjáépítési katasztrófavédelmi törzs folyamatos kapcsolatot tartott, az együttműködés ez esetben is jó színvonalú volt.

A nemzetközi felajánlások, megkeresések elemzése

A káresemény bekövetkezése után *számos külföldi felajánlás* érkezett, elsősorban szakértői segítségnyújtásra, mentesítési technológiák kidolgozására, kutató-mentő csoportok, önkéntes tűzoltó egységek rendelkezésre bocsátására. Magyarországi nagyköveten keresztül Svájc három környezetvédelmi szakértő munkáját ajánlotta fel.

Az első napokban speciális segítséget kívántak nyújtani osztrák hadmérnökök is a kiszakadt gát lokalizálása érdekében, e feladattal végül is nem tudtak megbirkózni, így később magyar szakemberek oldották meg.

A gazdasági életből is számosan jelentkeztek, főleg olyan üzletemberek, akik a vörösiszap-kezelési technológiára kívántak javaslatokat, ajánlásokat tenni – általában üzleti alapon. Őket az operatív törzstől vagy az önkormányzattól az illetékesek a Malhoz irányították.

A Magyar Polgári Védelmi Szövetség elnökének vezetésével az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság bázisán megalakított adománykezelő munkacsoportban a *felajánlások központi nyilvántartó rendszerében* folyamatosan rögzítették és értékelték a Magyarországról, valamint külföldről érkező felajánlásokat. A tudományos és szakmai ajánlások véleményezését és értékelését a Kormányzati Koordinációs Bizottság tudományos tanácsa (MTA) végezte. Kezdetben néhányszor gondot okozott az idegen nyelven beérkező felajánlások minősítése.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ folyamatosan együttműködött a *BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság hazai és nemzetközi felajánlásokat koordináló bizottságával*. Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ a településre közvetlenül beérkező felajánlásokról Devecser önkormányzatától sajnos több esetben nem kapott információt, pedig a központi nyilvántartó rendszerbe történő bevezetés és a transzparencia érdekében hasznosak lettek volna az adatok.

Hazánk nem kért mentőcsapatokat, nemzetközi felajánlásokat a kármenteshez, viszont szívesen fogadta a nemzetközi tudományos szféra felajánlásait, ezt az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság koordinálta, illetve figyelembe vette a Kormányzati Koordinációs Bizottság Tudományos Tanácsának javaslatait.

Borbély László, a Román Köztársaság környezetvédelmi minisztere a román kormány képviselőjében húszezer porálarcot vitt a helyszínre, és átadta az operatív törzsnek.

A Szász–Magyar Baráti Társaság szervezésében szászországi cégek ipari melléktermék feldolgozásában jártas szakemberei segítségével tettek javaslatot a vörösiszap feldolgozására.

Tajvani üzletemberek az energiaszektorban javasoltak beruházásokat, például a kazetták tetején napkollektorok telepítését hőerőművekként, illetve a helyszínen az önkormányzat rendelkezésére bocsátottak tizenötezer dollárt.

A nemzetközi felajánlások tekintetében célszerű lett volna, ha az önkormányzat alkalmaz egy megfelelő személyt, aki több nyelven beszél és rugalmasan, a helyi adottságokat figyelembe véve megfelelő információkat nyújt a felajánlóknak, illetve koordinálja a felajánlások célba érkezését.

Az adományok, felajánlások kezelésének tapasztalatai

Soha nem látott országos és nemzetközi összefogás alakult az iszapkárosult települések lakosságának megsegítésére. A jelentős médiaérdeklődés előnye volt, hogy erősítette az adakozó hajlandóságot is.

Ehhez hozzájárult az önkormányzatok progresszív kommunikációja is. Azonnal számlát nyitottak, az Invitel szinte az első pillanatban létrehozta az adományvonalat, amelyről az országos média is beszámolt. A devecseri helyi televízió naprakész volt, jól informált, kiemelten kezelte az operatív törzs, majd az újjáépítési kormányzati koordinációs központ hírdetményeit.

Az önkormányzat munkatársai, a helyi civil önkéntesek az első felajánlásokkal 2010. október 5-től foglalkoztak. 34/2010. intézkedésében az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója 2010. október 8-tól négyzemélyes *logisztikai bázis* működtetését rendelte el Devecser Város Önkormányzatánál. A logisztikai bázis koordinálta a munkaerő-, tárgy-, eszközfelajánlásokat, míg a pénzadományok és a segélyek elosztásában nem vett részt. Kialakították a segélyraktárak üzemeltetési rendjét, nyitva tartását, gondoskodtak a szükséges raktárosi létszámról. A logisztikai bázis az újjáépítési kormányzati koordinációs központ felállításakor logisztikai munkacsoportként működött tovább.

A katasztrófa bekövetkezése utáni hetedik napig a károsultak megsegítésére vagy ezer különféle járművel tekintélyes mennyiségű tárgyi segély érkezett.

A honi felajánlások többsége eladó ingatlan, valamint különböző ipari szolgáltatás, termékfelajánlás volt. Az építésekkel, építőanyagokkal, technológiákkal, szakemberekkel kapcsolatos felajánlásokat nyomtatott formában megkapták a kivitelezéssel megbízott cégek, valamint az érintett önkormányzatok vezetői. A mezőgazdasági külterületek rekultivációjával, kármentesítésével kapcsolatos felajánlásokat továbbították a Vidékfejlesztési Minisztérium miniszteri biztosának, valamint az érintett önkormányzatoknak.

Az adományok nyilvántartása jóval átláthatóbbá vált a Vidékfejlesztési Minisztérium által kialakított nyilvántartó program létrehozásával és az igényeknek megfelelő folyamatos fejlesztésével. Ebben az adatbázisban összesítették az újjáépítési kormányzati koordinációs központhoz, az katasztrófavédelmi főigazgatósághoz, a Vidékfejlesztési Minisztériumhoz beérkezett felajánlásokat. A program lehetőségeit sajnos nem lehetett maradéktalanul kihasználni, mert a felajánlások végfelhasználójaként is értelmezhető önkormányzatoknak nem volt hozzáférési, belépési lehetőségük.

A program tökéletesen használható egy nagyobb kiterjedésű védekezésnél, ahol egy időben több végfelhasználó is lehet. Így a védekezők is tudhatják, hogy milyen felajánlásokból választhatnak, és a felhasználást engedélyező eljáró is mérlegelhet: hol van a legnagyobb szükség az adott felajánlásra.

Az ingóságfelajánlások kezelésénél gondot okozott, hogy sokan lomtalánításként értelmezték a károsultak megsegítését, és többen sérelmezték, hogy a felajánlásukat nem szállították el azonnal a rászorulóknak, noha ennek szállítási költsége, mondjuk az ország másik végéből, a felajánlás többszöröse lett volna.

A kijelölt raktárak üzemeltetését az önkormányzat dolgozói és a Somló-Coop Ipari Kereskedelmi Kft. munkatársai koordinálták, de ez a rendszer változtatásra szorult.

Hasonló esetekben a jövőben is szükséges a segélyelosztás jogszerű kerekeinek kialakítása, megelőzve az esetenkénti visszaszámításokat.

*Devecser a Magyar Vöröskereszttel, Kolontár a Magyar Ökumenikus Segélyszolgálat*al kötött megállapodást az adományok raktározására és szétosztására, a *Magyar Máltai Szeretetszolgálat* pedig elsődlegesen az albérletekről való gondoskodást vállalta.

A területen segítő tevékenységet végző Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Katolikus Karitasz, Magyar Baptista Szeretetszolgálat, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet megalakította a *Civil Humanitárius Koordinációs Központot*, ehhez később csatlakozott a Református Szeretetszolgálat is. A *Magyar Vöröskereszt* önállóan végezte munkáját a helyszínen.

Az említett szervezetek részt vettek az *ingósági kárenyhítésben*. A katasztrófával keletkező kárnak az állami kárenyhítésben rendezhető rész fölötti értéke adomány formájában térülhetett meg a szervezetek valamelyikétől. A segélyszervezetek a kárt szenvedő családok ügyeit felosztották egymás között, hogy hatékonyabban segíthessenek.

A szervezetek támogatták a károsult családok lakhatását albérleti hozzájárulással, ingatlanfelújítással, továbbá berendezési tárgyak, konyhai kisgépek beszerzését végezték. Adományokkal, gyakran egységcsomagokkal segítettek a ruházzkodást, ételmezést, tisztálkodást.

A szervezetek később a vörösiszap-katasztrófával közvetlenül nem érintett területen élő családokat is felosztották egymás között, ezeknek a családoknak is segítettek, de jelentős adományt nyújtottak az új lakóparkokban *garázsok, melléképületek* felépítéséhez is.

Az ételmezés, védőeszköz-ellátás és a gépjármű-technikai üzemeltetés tapasztalatai

A rászorultak napi háromszori *ételmezését* főzőpontok felállításával szervezték, ezeket kezdetben jelentős részben önkéntes felajánlók működtették, akik helyi étkeztetésben, vendéglátásban dolgozó vállalkozók vagy más településről érkező felajánlók voltak. Az operatív törzs tagjainak az étkeztetését kezdetben a rendőrség, majd az iskolai menza szolgáltatta, majd 2011-ben az újjáépítési kormányzati koordinációs központhoz legközelebbi étkezde. A helyszínre vezényelték napi ételmezési költsége kétezer-ötszáz forint volt.

A *védőeszköz-ellátás* felől az OKF intézkedett. Kolontáron a művelődési házban, illetve Devecseren a régi általános iskola épületében kialakított raktárakban kellő mennyiségű munkaruha, védőeszköz, gumicsizma, kéz- és szemvédő eszköz volt folyamatosan készletezve, onnan osztották ki őket a kárelhárítást, takarítást, mentesítést végzőknek. A napi munkavégzésre besztottak leginkább az egyszer használatos védőruhát használták. Kellő mennyiségű porálarc is rendelkezésre állt, ebből a lakosság is kapott az igényeknek megfelelően.

A *gépjármű-technikai eszközöket* a személyi állománnyal vezényelték a helyszínre. Fontos volt a terepjáró képesség megléte. Az eszközök javítását, szükség szerinti technikai kiszolgálását a logisztikai munkacsoport és a gépjármű-technikai szolgálat a Veszprém Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság műhelyében vagy szakszervizben végeztette. Üzemanyag-ellátás Mol-kártyák felhasználásával történt, de a Magyar Honvédség is üzemeltetett tartálykocsikat üzemanyag-feltöltő pontként. A gépjárművek mosását, mentesítését kezdetben a Magyar Honvédség által működtetett mentesítőpon-ton, majd az ajkai gépjárműmosóban lehetett elvégezni.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoportja tevékenységének értékelése

A jogi munkacsoport alaprendelgetése mellett ellátta a helyreállítás és a kárenyhítés során a felmerülő egyéb feladatok jogi ügyintézését is. Türelemesen, nagy munkabírással foglalkoztak az állampolgárokkal, jogsegély-szolgáltatást is nyújtottak.

A munkacsoport jól integrálódott az újjáépítési kormányzati koordinációs központ szervezetébe, annak önálló egységeként járt el. Előny volt, hogy tagjaik zöme korábban a belügyi ágazatban tevékenykedett felelős beosztásokban.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoportja a 2010. október 26-i helyszíni felmérés után november 2-án települt *Kolontárra, és megkezdte a működését* a polgármesteri hivatalban, majd jóval rendezettebb viszonyok között folytatták a devceseri művelődési otthon földszintjének tanácstermében.

A munkacsoport saját eszközeivel és állományával látta el a feladatát. Informatikai rendszere az újjáépítési kormányzati koordinációs központ hálózatán működött.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoport tevékenységéhez az állami irányítás egyéb eszközeként az 1221/2010.; az 1222/2010. és az 1223/2010. kormányhatározat a belső feltételeket megteremtette. Ezek alapján előbb Kolontáron, majd Devceseren megkezdtek a károsultakkal a *nyilatkozatok felvételét* a kárigények felmérése érdekében.

A *munkát nehezítette*, hogy késlekedett a külső jogviszonyra a speciális jogi normák megjelenése, eleinte nem volt egyértelmű állásfoglalás a kárenyhítés tartalmára vonatkozóan. A munka megkezdésekor nem volt tudható, kit, mikor, milyen feltétellel, milyen kárenyhítés illet.

2010 november–decemberében a károsultakkal való többszöri, *teljes bizonyító erejű magánokiratba* foglalt nyilatkozatfelvételek adták az újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoportjának a legnagyobb feladatot.

Az elhúzó normaalkotásból adódó gondokat a belügyminiszter rugalmas, a feladatoknak megfelelő gyakorisággal megtartott egyedi elbírálásai orvosolták, a tapasztalatokat visszatükrözte az 5/2010. BM rendelet és annak módosítása.

A lakossági kárfelmérés 2010. november–decemberben volt a legintenzívebb, majd december közepétől indulhatott meg a *kárenyhítési – építési, lakásvásárlási és készpénzes – szerződések* megkötése.

A folyamatos és zökkenőmentes munkát biztosító, a *lakossági kárenyhítést* gördülékennyé tevő *jogi környezet* 2011 januárjára alakult ki.

A *vállalkozói kárenyhítést* több tényező hátráltatta:

- az uniós támogatásokra vonatkozó jogszabályi bizonytalanság;
- a „de minimis” feletti értékhatárral kapcsolatos előzetes uniós eljárás;
- a vállalkozói károknál a tényleges mezőgazdasági, elsődleges természetű és a feldolgozást érintő tárcaközi egyeztetés időigényessége;

- a jövedelempótló támogatásra vonatkozó állásfoglalás hiánya;
- a sérült ingatlanokkal kapcsolatos előzetes döntéshozatali eljárás – bontandó, megtartandó, illetve tényleges értékek szakértői meghatározása – elhúzódnása a szakértői vélemények időigényessége miatt;
- a kárbecslői és az előzetes bizonyítási eljárásból fakadó eltérő értékbecslések kérdése.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoportjának helyi külső igazgatási kapcsolata elsődlegesen a helyi önkormányzatokkal való együttműködésben testesült meg. Ezen a téren a Devecser Város Önkormányzatával való kapcsolattartás, a helyi normaalkotásban való részvétel és a napi együttműködés volt a meghatározó. Ki kell emelni a devecseri jegyzővel (aljegyzővel) való operatív kapcsolattartást. Az önkormányzati együttműködésben a koordinációs feladatokat az újjáépítési kormányzati koordinációs központ parancsnoka, illetve a munkacsoport vezetője végezte.

Az ajkai Körzeti Földhivatallal való kapcsolat a külső jogi normák ellentmondásossága miatt az első időszakban konfliktusos volt. A közvetlen egyeztetés, valamint a jogszabályi háttér rendezése után az együttműködés problémamentessé vált.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoportjának a munkáját a leginkább a károsultak ingatlanjainak terheivel kapcsolatos *banki ügyintézés* nehezítette.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoportjának tevékenységét tükröző számadatok:

- mintegy tizennyolcezer óra tényleges ügyvédi munkaóra;
- háromszázhuszonnégy lakossági ügy, ennek folyamán ezer emberrel, mintegy ötezer alkalommal történt teljes bizonyító erejű okiratba foglalt kommunikáció;
- hatvanhét vállalkozói kárügy megnyitása;
- tizenegy egyedi elbírálás során száznyolcvanegy ügyben született miniszteri döntés a munkacsoport előterjesztése alapján, ezek egyrészt magánszemélyek veszteségeivel kapcsolatban, másrészt olyan eldöntendő kérdésben születtek, amelyek a kárenyhítési eljárást általában érintették, de a feladat kezelésére nem volt jogi norma;
- a munkacsoport vezetője negyvenegy feljegyzést készített a belügyminiszternek, az OKF-nek és az újjáépítési kormányzati koordinációs központnak megoldást igénylő kérdésekben;

- több mint háromszáz elektronikuslevél-váltás volt a Belügyminisztériummal és az OKF-fel;
- napi jelentések az újjáépítési kormányzati koordinációs központ részére;
- elvégezték négyszázhatvankilenc bejelentett másodlagos kárigény elbírálását, az elfogadottak szerződésbe foglalását.

A feladatellátás során az *újjáépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoport példaértékű együttműködéssel* végezte a munkáját a kárenyhítés anyagi, költségvetési kérdéseiben az OKF gazdasági főigazgató-helyettesével, a napi tevékenység során az OKF kárhelyen dolgozó munkatársaival. Az együttműködésre nem volt jogszabályi háttér, működési igazgatási modell, az újjáépítési kormányzati koordinációs központ előzmények nélkül, a feladatokból adódó követelményeknek való megfelelés mellett jött létre mint irányító, koordináló és végrehajtó szervezet. Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ a jogi munkacsoporttal közösen néhány nap alatt létrehozta az igazgatási szervezetét, horizontális és vertikális struktúráját folyamatosan a feladatokhoz igazította.

Az eltérő irodáktól és szakterületről érkező jogászok munkája konstruktív, a problémamegoldásokban kezdeményező, a jogalkotásban és a helyi rendeltetalkotásban való részvételük eredményes volt.

A lakhatási feltételek megteremtése, a lakóparkok telkeinek kijelölése, a sérült ingatlanok kárértékeinek megállapítása

A kárt szenvedő lakosság elhelyezését már az első napon meg kellett szervezni, *befogadóhelyeket* jelöltek ki az iskolában, a zeneiskolában, de kezdetben nagyon sokan továbbra is a megrongálódott ingatlanjaikban, valamint rokonoknál, barátoknál laktak. A károsultak lakhatását Kolontáron és Devecseren az október 9-i kitelepítéskor is meg kellett szervezni, túlnyomó részük azonban a környező településeken lakó rokonokhoz, barátokhoz költözött a kitelepítéskor.

Kolontár teljes lakosságát ki kellett telepíteni (715 fő). Devecser lakosságának (5466 fő) a kitelepítését csak megszervezték, a végrehajtást nem kellett elrendelni. A kitelepítettek szállítását az Ajka Volán autóbuszai végezték, így a honvédség jelenlévő autóbuszait és tehergépjárműveit nem kellett igénybe venni. A kolontáriaknak Ajkán három befogadóhelyet készítettek

elő, egyet a sportcsarnokban, kettőt iskolákban, a lakosság azonban csak a sportcsarnokot vette igénybe: negyvennyolcan igényeltek elhelyezést, étkezést pedig közel százan. A befogadóhelyen lehetőség volt egészségügyi, pszichológiai ellátásra, fürdésre, tisztálkodásra, élelmészre. A devecserieket Győrbe telepítették volna.

Albérletről hosszabb időre Devecseren nyolcvannégy, Kolontáron húsz családnak kellett gondoskodni, ezt a feladatot a Máltai Szeretetszolgálat vállalta. Sikerült megoldani a devecseri zeneiskolában elhelyezett két roma család albérletét.

Az iszapkatasztrófa okozta károk alapján a devecseri kihelyezett kormányülésen a miniszterelnök megfogalmazta az állásfoglalását az újjáépítés lehetséges módozatairól. Szerinte az újjáépítés, egyben a kárenyhítés formája új lakóépület építése a települések magasabb pontjain, használt ingatlan vásárlása a kárt szenvedett településeken, használt ingatlan vásárlása más településen. A vonatkozó kormányhatározat mindezeket túl lehetővé tette a pénzügyi kárenyhítést is, elsődlegesen a rokonok családban történő elhelyezésének segítésére.

Az ingatlankár-enyhítés mértékét a kár nagyságának figyelembevételével kellett meghatározni, ezért valamennyi megsérült ingatlant építészetileg minősíteni kellett, majd a kárértéket is meg kellett határozni. A kezdeti napoktól a Belügyminisztérium településrendezési és építésügyi helyettes államtitkársága az építésügyi külön megbízottjának vezetésével építészmérnöki csoportot állított össze, ennek tagjai felmérték a megsérült épületek állapotát.

További feladat volt a kolontári települési védőgát 2010. október 9-től számított három napon belüli megépítése egy esetleges újabb gátszakadás káros hatásainak kivédésére, ezért azonnali hatállyal intézkedni kellett a gát hullámterében lévő, a Kossuth utcában elhelyezkedő nyolc, majd Kolontár vasúton túli területén a további huszonhárom házban az elbontására.

A kolontári sérült ingatlanokban szinte senki sem lakott, a devecseri megromlott házakban viszont többen is. A lakosság zöme rokonoknál, ismerősök-nél, jó néhányan albérletben találtak szállásra.

Mindezek a tényezők indokolták az újjáépítés-kárenyhítés mielőbbi megkezdését. Állásfoglalás született arról, hogy az új házak ne elszórtan, hanem legalább egy utcában (Kolontáron) vagy lakóparkban épüljenek. Ennek érdekében felkutatták az erre alkalmas településrészeket, akkor még külterületeket. Mindehhez figyelembe vették a közműszolgáltatás közelségét és hogy bár a beruházás zöldmezős, de ne legyen távol a település központjától.

Devecseren egy hathektáros területet választottak a Sűmeg felé vezető út bal oldalán, míg Kolontáron a víztorony melletti magas fekvésű szántóterületet volt célszerű kijelölni a Bezerédy utca végén.

A használatlan-vásárlásokhoz az újjáépítési munkacsoport összegyűjtötte a településeken eladásra meghirdetett ingatlanok címjegyzékét, feldolgozta az OKF által összeállított adatbázist az országosan eladó épületekről, használatlan-vásárlást a Veszprém megyei települések eladó ingatlanjait tartalmazó listát.

A devecseri ingatlanokat ellenőrizni kellett, mivel feltételezhető volt, hogy a lista az ingatlanpiac szűkülésére tekintettel esetleg nem megfelelő minőségű épületeket is tartalmaz. E helyszíni ellenőrzések alapján csak a megfelelő lakások jegyzékét lehetett a rászorulóknak elvinni.

Az újjáépítési munkacsoport a helyszínre is elkísérte az érintetteket a lakásválasztás elősegítésére. Mindösszesen *százhuszonegyen* választották a használatlan-vásárlást *huszonkilenc* településen. Közülük ötvenhatan Devecseren, kilencen Kolontáron és huszonhárman Ajkán vásároltak használt lakást. A számok tükrében öröndetes, hogy *hetven százalékban* érvényesült a *térség megtartó ereje*, a szülőföldhöz ragaszkodás.

A kárenyhítés mértékének alapja a megrongálódott ingatlanok kárértéke lett. Ennek érdekében *igazságügyi építészeti szakértőkkel* kellett megállapítani az összegeket.

Kényszerbontások, bontások elrendelése, végrehajtása

A Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke a 4/2010. (X. 11.), majd a 9/2010. (X. 17.) számú rendeleteivel intézkedett a kolontári bontások megkezdésére.

A *kényszerbontásokat* elsődlegesen Kolontáron a védőgát építésének megkezdése érdekében volt szükséges elrendelni, de négy ingatlan esetében e módszert Devecseren is kellett kérni a hatóságoktól.

Devecseren *kétszázhetven* épület került a *bontandó kategóriába*. A devecseri bontásokhoz *tizenkilenc szektort* alakítottak ki, ezekben ütemterv szerint kezdődtek meg a munkálatok.

A devecseri kényszerbontások jelentősen elhúzódtak, mivel az igazságügyi kárszakértő első körben a teljesen romos, lakhatatlan építményeket nem *életveszélyesnek*, csak veszélyesnek minősítette, így az építésügyi hatóság helyszíni szemléje után meg kellett ismételtetni a szakértői besorolást.

A bontások végrehajtására, együttműködve a hatóságokkal, az önkormányzattal, a generálkivitelezővel és a főellenőrrel, az *újjáépítési kormányzati koordinációs központ a következő eljárási rendet* dolgozta ki:

- a) *önkormányzati* rendeletben szabályozás, bontási ütemterv elkészítése;
- b) *újjáépítési* kormányzati koordinációs központ parancsnoka elrendeli a bontást, erről tájékoztatja
 - a fővállalkozó VeszprémBer Zrt.-t, és kéri a közművek kikötését,
 - a tervezőt, és megrendeli a bontási tervdokumentációt,
 - a műszaki ellenőr Csíky Kkt.-t,
 - a megyei rendőrfőkapitányt;
- c) *területbejárás* anyagkinyerés engedélyezése céljából (bontási ütemterv – hat nap legalább). Részt vesz rajta az önkormányzati kárrendezési újjáépítési csoport, az újjáépítési kormányzati koordinációs központ, a fővállalkozó;
- d) *térképmásolat* beszerzése a földhivaltaltól (újjáépítési kormányzati koordinációs központ végzi);
- e) *bejelentés* a devecseri építésügyi hatóságnak, ez tartalmazza a bontási hatósági bejelentést a tervező részéről, a BM OKF nyilatkozatát bontáselrendelési jogosultságáról és a földhivatali térképmásolatot;
- f) Devecser építésügyi hatósági vizsgálat, valamint tulajdonosi (polgármesteri) hozzájárulás, és annak benyújtása a veszprémi építésügyi hatóságnak;
- g) *bontási terület átadása* az önkormányzat részéről a fővállalkozónak, amelyen részt vesz az önkormányzati kárrendezési újjáépítési csoport, az újjáépítési kormányzati koordinációs központ, a műszaki ellenőr, a fővállalkozó;
- h) *bontás* a rendeletben meghatározott ütemezés szerint (folyamatos felügyelet a Csíky Kkt. és az újjáépítési kormányzati koordinációs központ részéről, a rendőrség zárja a területet);
- i) *bontás befejezése*, humuszolás után a terület visszavétele a fővállalkozótól, és átadása az önkormányzatnak (a Csíky Kkt. mint főellenőr vesz vissza és ad át);
- j) a folyamat közben a bontási határozatot kiadja a veszprémi építésügyi hatóság, és megküldi a devecseri önkormányzatnak, másolatot kap az újjáépítési kormányzati koordinációs központ;
- k) bontás készre jelentés a veszprémi építésügyi hatóságnak.

Mindezekhez a feladatokhoz az *újjáépítési kormányzati koordinációs központ műveletirányító munkacsoportjának teendői* voltak:

- a devecseri bontások előkészítésének koordinálása, az igényelt kárenyhítési formák, megkötött szerződések, a bent lakó károsultak helyrajzi számon-

- kénti térképes nyilvántartása, a meg nem kötött szerződések jogi munkacsoporthoz való beosztásának koordinálása a bontás ütemezésének megfelelően;
- kapcsolattartás a bontás tervezőjével és kivitelezőjével, bontási dokumentumok előkészítése;
 - kapcsolattartás a BM építésügyi megbízottjával;
 - a bontási blokkokban folyó munkák felügyelete, az elbontott ingatlanok folyamatos térképes nyilvántartása;
 - a bontandó ingatlanokban lakó károsultak elhelyezésének koordinálása, együttműködve a logisztikai munkacsoporttal;
 - a bontási blokkokban található ingóságok nyilvántartása, azok kimentésének koordinálása az önkormányzati kárrendezési újjáépítési csoport képviselőjével.

A *bontás szakmai irányításáról*, megfelelő szakember jelenlétéről a VeszprémBer Zrt. gondoskodott. A bontás szakmai ellenőrzését műszaki ellenőri tevékenység keretében a Csíky és Társa Beruházás-szervező Kkt. látta el. A bontásokra a devecseri önkormányzat külön rendeletet alkotott. A bontásra kijelölt ingatlanok teljes (épületek, pince, kutak, szennyvíztárolók, vízóraaknak esetén annak elbontását és betemetését is beleértve) bontását, a bontott anyag elszállítását, valamint a tereprendezi munkálatokat a VeszprémBer Zrt. a saját költségén végezte.

A bontási anyagok befogadására, *deponálási hely* kijelölésére a megyei védelmi bizottság vonatkozó határozata a Mal Zrt.-t kötelezte a X. kazetta északi fala mellett. A bontásra ítélt lakóingatlanok Devecser Város Önkormányzatának tulajdonába kerültek. Az elbontott építési anyagok csak abban az esetben voltak hasznosíthatók, ha az önkormányzat felelős műszaki vezetőjének igazolása alapján azok nem érintkeztek a vörösiszappal, illetve a lúggal.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ minden *bent maradási kérelmet* megvizsgált, szociális helyzet, egészségi állapot alapján tett javaslatot, figyelemmel a lakópark épületeinek birtokba adási ütemére is.

2011. október 11-ig a nehézségek ellenére is kitartó szervezőmunkával, a jogi akadályok elhárításával *valamennyi* bontásra ítélt *lakóépület* elbontása megtörtént.

Devecser belterületén a bontásra ítélt házakból az anyagkinyerést a 14/2011. (III. 4.) önkormányzati rendelet szabályozta. Az anyagkinyeréssel kapcsolatos engedélyezési és koordinációs feladatokat az önkormányzati kár-

rendezési újjáépítési csoport munkatársa végezte az újjáépítési kormányzati koordinációs központ felügyeletével.

Jellemző *tapasztalatok voltak*, hogy

- az emberek nehezen értették meg, hogy az anyagkinyerésért fizetniük kell, mivel a támogatási szerződés szerint a bontásra ítélt épület már nem volt a tulajdonuk;
- nehezen fogadták el, hogy palatetőt nem lehet elvinni annak azbeszttartalma miatt;
- sokan „grófi téglát” akartak az épületekből kinyerni, de azok zöme is szennyezett volt;
- szigorú felügyeletet kellett tartani a bontási területeken, mert sokszor a tulajdonosok önhatalmúan kívántak nekikezdeni a tető- és épületanyag-kinyerésnek;
- gyakran olyan anyagokat szerettek volna kinyerni, amely vörösiszappal szennyezett volt;
- a bontási területen fellelhető vashulladékokat a térségre jellemző kicsoporos módon szerették volna összegyűjteni.

A felsorolt problémátípusokat az újjáépítési kormányzati koordinációs központ a rendőrséggel együttműködésben határozottan kezelte, betartotta és betartatta az eljárási rendet, megkövetelte minden résztvevőtől a vagyonszolgáltatást. Összesen százhuszonegy házból történt anyagkinyerés, így módon az önkormányzathoz 7 070 220 forint folyt be.

Kolontáron három házra vonatkozóan a bontást az 5/2011. (III. 22.) önkormányzati rendelet szabályozta, amely nem foglalkozott anyagkinyeréssel.

Fővállalkozói, főellenőri tevékenységek összehangolása, a műszaki átadás-átvételek, a birtokba adások tapasztalatai

A lakóparkok megépítésének jó keretet adott, hogy egy fővállalkozói szerződés alapján egy megyei építőipari nagyvállalat, a *VeszprémBer Zrt.* végezte a lakótelepek kivitelezését, az épületek helyének kijelölésétől kezdve valamennyi építőipari munkafázison keresztül a birtokba adásig. A generálkivitelező számos alvállalkozót alkalmazott, összehangolta a tevékenységüket, időben és munkafázisokban, a szállítási feladatok koordinálásában. A minő-

ségi kivitelezés záloga volt a *Csiky és Társa Kkt.* megbízása a *főellenőri* feladatokkal.

Az építés-ellenőrzés mellett kiemelt jelentősége volt a hatósági feladatok ellátásának, összehangolásának. Az építkezés harminchárom hete alatt a Csiky és Tsa Kkt. szervezésében szerdánként *kooperációs értekezletet* tartottak a BM, az OKF, az újjáépítési kormányzati koordinációs központ vagy újjáépítési katasztrófavédelmi törzs, az önkormányzatok, egyéb illetékes hatóságok és az építésvezetők részvételével. Ilyenkor részletesen, feladatonként, felelősségkörönként, kötelezettségenként pontosították a teendőket. A heti kooperációs értekezletek alapul szolgáltak az újjáépítési kormányzati koordinációs központban reggelente megtartott feladatpontosításoknak és feladat-szabásoknak.

A lakóparkok kivitelezését befejezve szükségessé vált a közművek, lakóépületek műszaki átadásának és a későbbi birtokba adásának előkészítése.

A kolontári lakópark műszaki átadásakor az ellenőrök háromszáznolcvannégy hibát, azon belül száztizennégy hibafajtát tartak fel. Ez lakásonként átlagosan *18,5 hiba*. A tapasztalatok alapján a generálkivitelező a devecseri átadásra már nagyobb sikerrel készült fel, hiszen a statisztikák szerint ott már épületenként csak *tizenegy hiba* mutatkozott, ezeket a kivitelező a birtokba adásig valamennyi házon kijavította.

Összegzésként elmondható, hogy a műszaki átadás-átvételek, a birtokba adások rendben, Kolontáron határidő előtt, Devecseren határidőre, nagyobb nehézségek nélkül lezajlottak. A hatékonysághoz hozzájárultak a szakszerű kivitelezés, a szigorú műszaki ellenőrzés, a hetente tartott kooperációs értekezletek, a fővállalkozó, a műszaki ellenőr, a tervező, az építésügyi hatóság és az újjáépítési kormányzati koordinációs központ közötti rugalmas együttműködés, a gyors információáramlás, nem utolsósorban a kialakult jó emberi kapcsolatok és az újjáépítési kormányzati koordinációs központ parancsnokainak állandó követelménytámasztása.

Pénzügyi intézkedések

A vörösiszap-katasztrófa elleni védekezés a következmények felszámolását, a helyreállítást, az újjáépítést, az ingóságai kárenyhítést eredményesen, a kormányzat által nyújtott források időbeni rendelkezésre állásával, törvényes, szabályos felhasználásával a pontos elszámolásával lehetett megoldani.

2010. október 6-án a 245/2010. (X. 6.) kormányrendelettel a kormány veszélyhelyzetet hirdetett ki, lejáratát 2011. június 30-ig többször meghosszabbították.

A veszélyhelyzet kihirdetését elrendelő kormányrendelet 2. § (3) bekezdése tartalmazta, hogy a védekezéssel összefüggő, 2010. október 4., 12.30 után felmerülő, indokolt költségeket a kormány a költségvetés általános tartalékának terhére vagy más módon biztosítja a védekezésben részt vevők részére.

A kormány az 1221/2010. (XI. 4.) kormányhatározatával intézkedett a 2010. október 6-án kihirdetett veszélyhelyzet során keletkezett károk enyhítéséről és a helyreállításról. E határozat feladatot szabott meg a kormány tagjainak, az érintett önkormányzatoknak. A finanszírozás terén az 1. d) bekezdés alapján a belügyminiszter kapott felhívást, hogy az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 124. § (9) bekezdése alapján kiadandó BM-rendeletben a XIV. belügyminisztériumi fedezet katasztrófaelhárítási célú elölirányzatokból (20. cím 1. alcím 34. jogcímcsoport) történő finanszírozást a határozat 1. mellékletének 2. pontjában foglalt szempontok szerint alakítsa ki.

A kormány az 1222/2010. (XI. 4.) kormányhatározatában intézkedett a 2010. október 6-án kihirdetett veszélyhelyzet során nem lakóingatlanban keletkező károk enyhítéséről is. Ennek során a katasztrófaelhárítási célú elölirányzatok terhére további elszámolhatósági körben, a károkozó felelősségét nem érintve a kormány támogatta a gazdálkodó szervezetek, egyéni vállalkozók ingatlanjain gyártott vagy gyártáshoz szükséges eszközök, a konyhakertekből be nem takarított termények, a károsodott ingatlanokon tartott elhullott hásonállatok, a természetes személy tulajdonában lévő egy darab gépjármű amortizációval csökkentett értékig való kárenyhítését, a háztartási ingóságok, bútorok pótlását. Ugyancsak a katasztrófavédelmi célú elölirányzatból fedezték a személyek ruhanemű- és élelemvásárlását kétszázezer forintig, az új településrészt kialakításához szükséges közműhálózat fejlesztését és annak szakértői költségeinek megfizetését.

A kormány a mentés, kárelhárítás, helyreállítás, újjáépítés feladatainak menet közben kialakult kérdéseinek orvoslására az 1053/2011. (III. 22.) számú határozatában intézkedett a 2010. október 6-án kihirdetett veszélyhelyzet során keletkezett károk enyhítéséről és helyreállításáról, valamint a nem lakóépületben keletkezett további károk enyhítéséről szóló kormányhatározatok módosításáról.

Az 1221/2010. (XI. 4.) kormányhatározat úgy módosult, hogy felhatalmazta a belügyminisztert, hogy – a közpénzzel való takarékos gazdálkodást,

valamint az érintett lakosság nyugalmát, jogos igényét egyaránt figyelembe véve – a határozat további pontjaiban nem említett jogcímű juttatásra is egyezség megkötéséről döntsön.

Bevonta továbbá a katasztrófavédelmi cél-előirányzatból finanszírozható körbe a településtervezési, településrendezési tervben rehabilitációra kijelölt zöld és erdőterületek terep- és vízrendezési, kertépítészeti munkáit, valamint a gazdálkodó szervezetek, egyéni vállalkozók és egyházak ingatlanjait, a gyártáshoz, szolgáltatáshoz szükséges, valamint a forgalmazott termékekben esett károkat is.

Változás továbbá e kormányhatározat alapján az ingóság kör, (bútor, háztartási eszközök) értékhatárának megduplázása, azaz *egymillió* forintra emelése a kárenyhítés során, a ruhanemű, élelmiszer *kétszázezer* forint értékhatárú pótlása a tulajdonosi körön kívül az életvitelszerűen ott lakókra is, valamint a mentesítés során megrongálódott kerítések helyreállítási költségének kifizetése *háromszázezer* forintig.

A vörösiszap-katasztrófa miatt kárt szenvedett mezőgazdasági termelők, élelmiszer-feldolgozók és állattartók által igénybe vehető átmeneti állami támogatásról a *32/2010. (XI. 25.) VM rendeletében* a vidékfejlesztési miniszter intézkedett. A rendeletben szerepelt, hogy az érintettek az iszapömlés miatt elszenvedett káraik enyhítésére, valamint a 2011. évi gazdálkodási tevékenységük korlátozása miatt *jövedelempótló támogatást* vehessenek igénybe, amely egyszeri vissza nem térítendő támogatás.

A lakosság terheinek enyhítésére, egyszerismind a fölesleges állami kiadások csökkentésére a nemzetgazdasági miniszter a *10/2010. (XII. 16.) NGM* rendeletben intézkedett az ajkai térségben bekövetkezett vörösiszapömlés okozta károk helyreállítása és az újjáépítések körében felmerülő *illeték* megállapításának mellőzéséről.

Az *1221/2010. (XI. 4.)*, *1222/2010. (XI. 4.)* és az azt módosító *1053/2011. (III. 22.) kormányhatározatokban* előírt feladatok konkrét finanszírozási, felhasználási, elszámolási rendjét a belügyminiszter a katasztrófaelhárítási cél-előirányzatok felhasználásáról szóló *5/2010. (XII. 3.) BM rendeletben* határozta meg, majd a *16/2011. számú BM rendeletben* állapította meg a részletszabályokat, így a káresemény fogalmát, az érintett önkormányzatok körét, a megrongálódott lakóépület azonosítását. A rendelet nevesíti az előirányzatok felhasználhatóságát a további kiadásként elszámolható nomenklatúrákat, a más jogszabályokkal való összefüggés feltételeit (de minimis), a támogatási keretmegállapodások, a támogatási keretszerződések feltételeit, a kárenyhítési igények állam javára való engedményezés körét, a károsult sze-

mélyek támogatásának feltételeit, a szakértők közreműködését és más fontos kérdéseket.

A vörösiszap-katasztrófa károsultjainak megsegítésére idehaza és külföldön is *széles körű összefogás alakult ki*, jelentős anyagi forrásokat mozgósítottak egyes állami, önkormányzati, gazdálkodó, karitatív szervezetek, intézmények, de egyes állampolgárok is. Mindezek adományainak összefogására a károsultak és a közösségek kárenyhítésére, a környezet védelmére a kormány a 252/2010. (X. 21.) számú rendelettel létrehozta a *Magyar Kármentő Alapot*.

A magántulajdonú ingatlanra kötött lakás- és házbiztosítások szerződés szerinti szövegezésében a biztosítással foglalkozó cégek nem szerepeltetik az ipari katasztrófa bekövetkezéneke esetében fizetendő jogcímekeket. Ennek következtében *a meglévő magánbiztosításoknak nem volt szerepük a lakosság kárenyhítésében*.

A levegő portartalmának mérése, az egészségügyi hatások vizsgálata

A Közép-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség az Országos Környezetegészségügyi Intézettel közösen a levegő portartalmának napi átlagának mérésére szakaszosan és folyamatosan mérő stabil és mobil hálózatot épített ki a térségben.

A mérőhálózat adatai alapján 2011. március 27. után a szálló por a levegőterheltségi szint határértékeiről és a helyhez kötött légszennyező pontforrások kibocsátási határértékeiről szóló 4/2011. (I. 14.) VM rendeletben meghatározott 24 órás *egészségügyi határértéket* (50 µg/m) *egyik településen sem haladta meg!* Azt megelőzően a fűtési szezonra jellemző légszennyezettség-emelkedés miatt volt elszórta az időjáráshoz kapcsolódó porszennyezettség-emelkedés, ez azonban az ország más településein (Budapest, Miskolc stb.) is mérhető volt.

A légszennyezettség-mutatók alapján augusztus 4-től a műszerek egy részét visszavonták.

A portartalom mértékéről *folyamatosan tájékoztatták a lakosságot*. A tájékoztatás elősegítése, illetve az információk torzulásának elkerülése érdekében a város vezetése a katasztrófa után napi informális munkakapcsolatot tartott a lakosság körében megalakuló civil szerveződésekkel (például Esélyt az Életre a Vörösiszap Után Egyesület).

A lakosság egészségének megóvása, panaszaik kivizsgálása, az ellátás szervezése, a tájékoztatás érdekében a kormánybiztos egészségügyi felügyelőt is rendelt a helyszínre, aki felügyelte az ÁNTSZ és az egészségügyi ellátóegységek munkáját. A közép- és hosszú távú egészségi ártalmak szűrése érdekében 2010. december 15-től Devecseren *kormányzati szűrőközpont* működött. A szűrőközpont Devecser és az iszapkatasztrófa által sújtott nyolc település lakosait látta el a hét minden napján. Augusztus végéig *3068 embert vizsgált ki*, munkáját 2011. december végén fejezte be.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat korszerű mobil tüdőszűrő állomása havonta lehetővé tette a tüdőszűrést. A légzésfunkciós vizsgálatot a legmodernebb eszközzel végezték. A laborvizsgálatok huszonöt paraméter meghatározásával történtek. A szűrőközpontban megjelenő gyermekek vizeletének vizsgálatát hatféle nehézfém kimutatása céljából is elvégezték. A szűrőközpontban EKG-, belgyógyászati, tüdőgyógyászati, gyermekgyógyászati, szemészeti, fül-orr-gégészeti, sebészeti és nőgyógyászati vizsgálatra is volt lehetőség.

Az *Országos Környezetegészségügyi Intézet* folyamatosan végezte a gyermek- és felnőtt lakosság egészségi állapotának felmérését, rendszeres megfigyelését. Az egészségi állapot értékelése a települések háziorvosainak adatszolgáltatásán alapult.

Az *Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat* több lakossági fórumon is részt vett, tájékoztatva az érintett lakosokat a szűrőközpont eredményeiről, az egészségügyi helyzetről. A lakossági porterhelés megfelelt a hazai átlagnak.

A lakossági tájékoztatás rendje

A lakosságot írásban, szóban és elektronikus formában tájékoztatták. Ennek hitelességéért a tájékoztatókat kiadó országos főhatóságok és szakigazgatási szervek feleltek. A védekezésben, majd az újjáépítésben részt vevő szervezetek vezetői a káreseménnyel és az újjáépítéssel összefüggően folyamatosan tájékoztatást nyújtottak a különböző médiáknak.

A lakossági tájékoztatás a szakigazgatási szerveken keresztül, a *BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság weboldalán*, az *újjáépítési kormányzati koordinációs központ*, a közintézmények, a forgalmasabb helyek (posta, boltok, buszmegálló, vasútállomás) hirdetőtábláin, a Devecser önkormányzata által nyomtatott falragaszokon, szórólapokon, a havonta megjelenő *Új Devecseri Újságban*, a városi kábeltelevízió képűségében, a város

honlapján, az *Új Devecseri Újság* weboldalán, a városi kábeltelevízióban, a nyilvános képviselő-testületi üléseken, valamint a meghirdetett lakossági fórumokon történt.

A lakosság személyes tájékoztatása érdekében Devecseren huszonnégy lakossági fórumot tartottak a városi művelődési ház színháztermében.

Az aktuális személyes egyeztetésekkor, valamint a nyilatkozattételeken és szerződéskötéseken az *újépítési kormányzati koordinációs központ*, a későbbiekben pedig az *újépítési katasztrófavédelmi törzs* folyamatosan hitelesen tájékoztatta az érintetteket. Ez kiterjedt a bekövetkezett kárra, annak mértékére, valamint az ezekkel kapcsolatos jogi megoldásokra, kárenyhítési módokatokra, a kártérítési és kártalanítási igények érvényesítésének egyéb jogi lehetőségeire.

Mindezen túl az *újépítési kormányzati koordinációs központ jogi munkacsoportja* folyamatosan gondoskodott ügyvédi jogsegélyről a károsultak számára. A tanácsadás nemcsak a szűken vett káreseményre, hanem a problémák általános megoldására is kiterjedt.

Az újépítési kormányzati koordinációs központon belül a lakosság tájékoztatásában részt vettek az *újépítési munkacsoport* tagjai is.

A városházán 2011. február 28-ig folyamatos *ügyfélszolgálat* üzemelt. Az önkormányzati kárrendezési újépítési csoport létrehozása után az ügyfélszolgálati feladatokat is az látta el.

Az önkormányzati kárrendezési újépítési csoport munkatársai a természetes személyek ingóságai közé sorolt károk tekintetében háromszázharminchárom károsulti bejelentést regisztráltak, ezekben károsultanként átlagosan három-öt személyes konzultáció történt. Nagyjából *ezerhét-száznegyven* esetben történt személyes megbeszélés a károsultakkal, ez magában foglalta a károsulti bejelentések pontosítását, a vonatkozó jogszabályi tájékoztatást, jognyilatkozatok felvételét, a szakvélemények ismertetését és a kárenyhítési célú szerződések megkötését is.

Az ingósági kárenyhítésekkel összefüggésben *tizenegyezer* személyes jellegű tájékoztatás és tanácsadás volt, amelyekkel együtt mindösszesen huszonnégy alkalommal történt lakossági tájékoztatás.

Tapasztalatok

A 2010. október 4-én bekövetkezett iszapkatasztrófa hazánk újkori történelmének legnagyobb ipari szerencsétlensége volt. Halálos áldozatait, sérültjeit,

az elszennvedett emberi és anyagi károkat tekintve túltett a természeti csapások pusztításain is.

A határozott, szolidáris kormányzati intézkedések alapján a belügyminisztériumi és katasztrófavédelmi országos vezetés irányításával a mentés szakszerűen valósult meg. Az ivóvízbázisok és a Duna nem szennyeződött, az esetleges újabb gátszakadás által okozható katasztrófák megelőzésére megbízható védművek épültek, a külterületek és lakott településrészek szennyezését, építési és bontási törmelékét visszazállították a Mal Zrt. kazettáihoz.

Az újjáépítési kormányzati koordinációs központ folyamatosan végezte a helyreállítás, újjáépítés, ingóságikár-enyhítés megszervezését. Az új lakóparkok építése folyamán megvalósult a bakonyi tájjellegű építészeti elemek alkalmazása, a vidéki típusú lakóter (családi házas kivétel) helyreállítása.

Az események kezelésekor mindvégig kiemelkedő volt a minisztériumok, az ágazatok, országos hatáskörű szervek együttműködése, a tudomány részvétele. A katasztrófavédelmi feladatok kormányzati koordinációja jól működött.

A katasztrófa igen jelentős társadalmi összefogást, segítő szándékot mozgósított.

A megrongálódott ingatlanok jelentős részét lebontották, pótlásukra a kormány új típusú határozatokat alkotott.

Az események hatékony kezelése megkövetelte az akkor még kidolgozás alatt lévő új katasztrófavédelmi törvény gondolatiságának alkalmazását, az egy személyi vezetés irányítási, felelősségi rendjének bevezetését, e tekintetben határozott kormányzati, belügyminiszteri igény is megfogalmazódott.

Hatékonyan megvalósult a katasztrófát okozó magánvállalat, a Mal Zrt. állami felügyelete.

A kárenyhítések anyagi rendezése nagy létszámú jogi munkacsoport alkalmazását tette szükségessé.

A települések önkormányzatai megfeleltek a veszélyhelyzet során, valamint a kárenyhítéskor végzendő kötelezettségeiknek. Munkájuk jobb színvonalú, a jogszabályoknak való eredményesebb megfeleltetése érdekében az önkormányzati vezetők képzésére további gondot kell fordítani. Az önkormányzati, katasztrófavédelmi munka devecseri tapasztalatai is maximálisan alátámasztják a közbiztonsági referensek szükségességét.

A védekezés nagyjából harminchárommilliárd forintot emésztett fel.

Létrejött a társadalmi és karitatív szervezetek új típusú együttműködése.

Az elbontott településrészek rehabilitációja, a devecseri emlékpark és a kolontári nemzeti emlékhely a helytállás, a nemzeti összefogás színhelye.

Az első pillanattól óriási volt a médiaérdeklődés, ki kellett dolgozni a zárt területeken történő tájékoztatás rendjét.

A mentésben részt vevők, tűzoltók, katasztrófavédelmi munkatársak, polgári védelmiek, rendőrök, katonák, mentők, vízügyesek, környezetvédelmi szakemberek, de egyszerű állampolgárok is nagyfokú bátorságról, önfeláldozó képességről tettek tanúbizonyságot.

Az elhúzódó kárfelszámolási és újjáépítési munkák során a jelentős többletterhelést jól bírta az állomány, kellő szakmai jártasságok alakultak ki az újjáépítési kormányzati koordinációs központ törzsében, de a végrehajtásban részt vevő katasztrófavédelmi szakembereknél is. Mindezt a képzésben, a tudományos kutatásban és a jövőben bekövetkezhető veszélyhelyzetekben és katasztrófahelyzetekben célszerű felhasználni.